

รายงานสรุปประเด็นสำคัญจากงานเสวนาวิชาการเรื่อง

“สมรสเท่าเทียม: เสียงจาก นักเคลื่อนไหว เพื่อสิทธิผู้มีความหลากหลายทางเพศ”

กรกมล จิตหวัง
Kornkamol Jitwang

นักศึกษาปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
B.A. student, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

วันจันทร์ที่ 8 มีนาคม 2564 ภาควิชาสตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ร่วมกับองค์กรสร้างสรรค์อนาคตเยาวชน V-Day Thailand และเครือข่ายภาค ประชาสังคมเพื่อความเสมอทางเพศ (CSOs for Gender Equality) ได้จัดเสวนาวิชาการ เนื่องในโอกาสวันสตรีสากล พ.ศ. 2564 ภายใต้หัวข้อ “สมรสเท่าเทียม: เสี่ยงจากนัก เคลื่อนไหวเพื่อสิทธิผู้มีความหลากหลายทางเพศ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความ ตระหนักถึงสิทธิผู้มีความหลากหลายทางเพศและรณรงค์ผลักดันกฎหมายการสมรสเท่า เทียม ในงานเสวนาวิชาการครั้งนี้มีตัวแทนจากทั้งนักเคลื่อนไหวทางสังคม นักวิชาการ นักการเมือง และผู้นำเยาวชนมาร่วมพูดคุยกันในหัวข้อดังกล่าว ได้แก่ มังฉา พรอินทร์ ผู้อำนวยการสร้างสรรค์อนาคตเยาวชน ผู้ประสานงาน V-Day Thailand และประธาน International Family Equality Day (I-FED) ชวินโรจน์ อธิพัชพร นักวิชาการด้าน กฎหมาย ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายการสมรสของ LGBTQ+ และกำลังศึกษา ระดับปริญญาเอก สาขานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ส.ส. ธัญวรินทร์ วัฒน จากพรรคก้าวไกล และวีรวิศ ขำคม ตัวแทนองค์กร Young Pride Club งานเสวนาครั้งนี้ ดำเนินรายการโดย มลิวลัย เสนาวงษ์ นักวิจัย ภาควิชาสตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในงานเสวนาครั้งนี้ได้แบ่งหัวข้อในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ เกี่ยวกับประเด็นสิทธิในการสมรสของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ จุดเริ่มต้นและวิธีการขับเคลื่อนข้อเรียกร้องเพื่อผลักดันกฎหมายการสมรสเท่าเทียม ในไทย อุปสรรคและข้อท้าทายในการผลักดันกฎหมายการสมรสเท่าเทียม และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการขับเคลื่อนการสมรสเท่าเทียม

จุดเริ่มต้นและวิธีการขับเคลื่อนข้อเรียกร้อง

ในช่วงแรก คณะวิทยากรได้แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับประสบการณ์ จุดเริ่มต้น และวิธี การขับเคลื่อนข้อเรียกร้องเกี่ยวกับกฎหมายการสมรสเท่าเทียมในประเทศไทย ชวินโรจน์ อธิพัชพร กล่าวว่า “จุดเริ่มต้นของต้นคือการตั้งคำถามว่า ทำไมคู่รักชาย-ชายถึงจดทะเบียน สมรสไม่ได้ ในขณะที่กฎหมายไทยอนุญาตให้คู่รักชาย-หญิงสมรสกันได้เมื่ออายุ 17 ปีขึ้นไป” ชวินโรจน์จึงนำประเด็นคำถามนี้มาตั้งเป็นโจทย์เพื่อทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสิทธิกับการ สมรสของผู้มีความหลากหลายทางเพศ จากการวิจัยพบว่าในประเทศไทยนั้นร่าง พ.ร.บ. คู่ ชีวิต ไม่ได้ให้สิทธิเท่าเทียมกันกับกฎหมายคู่สมรส เช่น คู่ชีวิตจะไม่ได้รับสวัสดิการราชการ สิทธิการรักษาพยาบาล การมีบุตร การอุ้มบุญ การได้สินสมรส ตลอดถึงการได้รับการยอมรับ

และ มีศักดิ์ศรี ที่เท่าเทียมกับคู่สมรสชายหญิงในสังคม

ส.ส. ธัญวรัตน์ กมลเวชชวัฒนะ กล่าวว่า ในฐานะที่ตนเป็นผู้แทนราษฎร และเล็งเห็นว่าสิทธิพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับคือการสมรสและการก่อตั้งครอบครัวที่เท่าเทียมกัน จึงพยายามทำการขับเคลื่อนและผลักดันการสมรสเท่าเทียมในระดับรัฐสภา โดยการยื่นเสนอร่าง พ.ร.บ. แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฯ จากเดิมที่ มาตรา 1448 อนุญาตให้เฉพาะคู่ชายหญิงสามารถหมั้นและสมรสกันได้ เปลี่ยนเป็นอนุญาตให้ ‘บุคคลทั้งสอง’ ซึ่งเป็นการรวมถึงคู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศให้สามารถหมั้นและจดทะเบียนสมรสเป็นคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายเท่าเทียมกับคู่สมรสชายหญิงทั่วไป ส.ส. ธัญวรัตน์ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ได้มีการนำงานวิจัยของวิชนโรจน์มาพิจารณาเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการนำมาขับเคลื่อนการสมรสเท่าเทียม ในไทย เพราะเนื้อหาสอดคล้องและสนับสนุนนโยบายในการขับเคลื่อนกฎหมายการสมรสเท่าเทียม นอกจากนี้ ส.ส. ธัญวรัตน์ เผยว่า ฝ่ายค้านซึ่งเป็นฝ่ายเสนอกฎหมายการสมรสเท่าเทียมต้องพบกับแรงเสียดทานในการเคลื่อนไหวสูง สืบเนื่องจาก การที่แต่ละพรรคมีจุดยืนต่างกันออกไป อีกทั้งพื้นที่ในรัฐสภานั้นเป็นพื้นที่ที่ชายเป็นใหญ่ที่มีสัดส่วนผู้ชายมากกว่าสัดส่วนของผู้หญิงและผู้มีความหลากหลายทางเพศ ส.ส. ธัญวรัตน์จึงต้องพยายามหันหน้าเข้าหาทุกพรรคทุกฝ่ายเพื่อเข้าไปชี้ให้เห็นสาระสำคัญของการผลักดันกฎหมายการสมรสเท่าเทียม เพราะเชื่อว่าการสมรสเท่าเทียมเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน ไม่ใช่แค่เรื่องผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

มัจฉา พรอินทร์ เสนอว่าการขับเคลื่อนให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ ต้องเริ่มจากการดูว่ารากฐานของปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศมีอะไรบ้าง เมื่อมองโครงสร้างของสังคมไทยแล้ว พบว่าสังคมยอมรับคู่รักกระแสหลักแค่ชายคู่หญิง ในขณะที่คู่รักของผู้มีความหลากหลายทางเพศไม่มีปรากฏในกฎหมาย ถูกกีดกัน และ ผลักออกไปอยู่ชายขอบ เมื่อไม่มีกฎหมายคุ้มครองทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ จึงนำไปสู่ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติ การที่LGBTQ+ แต่งงานเท่าเทียมไม่ได้ก็ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน คุณมัจฉา แลกเปลี่ยนประสบการณ์จริงที่ตนเองและครอบครัวประสบคือ การถูกคุกคามโดยผู้คนในชุมชนเพียงเพราะตนเป็นหญิงรักหญิง จนทำให้เกิดเหตุการณ์การลอบเฆารอบ ๆ บ้านของตนหลายครั้ง แต่เมื่อไปแจ้งความ ตัวเองและครอบครัวก็ไม่ได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลืออย่างเป็นธรรม ประสบการณ์ของมัจฉาและครอบครัวสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อครอบครัวของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายก็จะส่งผลให้ไม่ได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นกัน มัจฉาเน้นย้ำอีกว่าเมื่อกฎหมายคุ้มครองคู่รัก LGBTQ+ ก็จะเป็นการคุ้มครองลูก ๆ ของคู่รักไปด้วย เพราะในขณะนี้สังคมไทยมีครอบครัวที่พ่อแม่เป็น

LGBTQ+ และมีลูกอยู่แล้ว ก็ควรมีกฎหมายเข้ามาคุ้มครองครอบครัวที่มีความหลากหลาย
นี้ด้วย นอกจากนี้ มังฉายังกล่าวว่า การเรียนการสอนให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง LGBTQ+
ในประเทศไทย รวมไปถึงการรณรงค์ขับเคลื่อนทั้งในไทยและในระดับโลก เป็นปัจจัยสำคัญ
ที่ทำให้ทุกคนร่วมมือกันผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ตัวอย่างการขับเคลื่อนในระดับ
สากล เช่น งาน Pride ที่จัดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก มีทั้ง LGBTQ+ และชายหญิงต่าง
วัยจำนวนมากออกมา ร่วมกันรณรงค์จนเกิดเป็นกระแสการรณรงค์สนับสนุนและผลักดันให้
เกิดความเท่าเทียมทางเพศขึ้นมาในสังคมกว้างมากขึ้น

อุปสรรคและข้อท้าทายในการผลักดันกฎหมายการสมรสเท่าเทียม

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับอุปสรรคและข้อท้าทายที่เกิดขึ้นในการผลักดันกฎหมาย
การสมรสเท่าเทียม ชวินโรจน์เสนอว่า อุปสรรคในแต่ละยุคสมัยนั้นย่อมแตกต่างกันออกไป
สำหรับในปี ค.ศ. 2021 นั้น อุปสรรคสำคัญประการแรกคือ การที่คนในสังคมไทยยังไม่เข้าใจ
ว่าคำว่า “แต่งงาน” กับ “สมรส” นั้นมีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ การสมรส ต้องมี
การจดทะเบียนสมรสเพื่อให้เกิดการรับรองทางกฎหมาย แต่ การแต่งงาน คือพิธีกรรมตาม
ความเชื่อ ซึ่งไม่มีผลทางกฎหมาย แต่สังคมไทยยังคงมีความเชื่อที่ผิดว่าการสมรสเท่าเทียม
ของคู่รักร่วมเพศนั้นขัดต่อความเชื่อทางศาสนา แต่ในความเป็นจริงแล้วการสมรสนั้นเป็น
เรื่องของกฎหมาย ไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ดังนั้นเรื่องความแตก
ต่างของคำว่า “แต่งงาน” กับ “สมรส” ควรเป็นประเด็นที่ต้องถูกเน้นย้ำมากขึ้นเพื่อให้เกิด
ความรู้ความเข้าใจในสังคม ถัดมา อุปสรรคประการที่สองคือการขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจ
เดียวกันในการรณรงค์เคลื่อนไหวทางสังคม

ชวินโรจน์ยังกล่าวย้่าว่า “อยากให้ทุกคนตระหนักว่าการสมรสเท่าเทียมเป็นเรื่อง
ของทุกคนในสังคม ต่อให้ตัวเองไม่ใช่ผู้มีความหลากหลายทางเพศก็ตาม ถ้าหากเราทุกคนมี
ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทุกฝ่ายช่วยกันผลักดันก็จะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ที่ดีในสังคมและนำไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศได้”

ส.ส. ธัญวัจนเห็นด้วยกับชวินโรจน์ที่ว่า ข้อท้าทายสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม
คือความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นการปักธงทางความคิดในภาครัฐ หรือ ความขัดแย้งในภาค
ประชาชน ย่อมไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี และเสนอว่าทุกคนในสังคมต้องเริ่ม
จากตัวเองในการก้าวข้ามผ่านความขัดแย้ง ในขณะที่ส.ส.ต้องทำความเข้าใจกัน เห็นพ้อง
ต้องกันในสภา และมองถึงสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนทุกคนควรได้รับ ภาคประชาชนก็ต้อง

ท่าความเข้าใจกันในสังคม มีเป้าหมายร่วมกัน แล้วก้าวขาออกไปร่วมมือกันผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

ส่วนมัจฉามองว่าอุปสรรคสำคัญประการแรกคือ การที่รัฐใช้อำนาจเหนือกีดกันกลุ่มคนชายขอบในการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง มัจฉาย้ำว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าทั้งใครไว้ข้างหลัง ไม่ว่าจะเป็นการกีดกันคนที่มีความหลากหลายทางเพศให้อยู่ในพื้นที่ชายขอบ หรือการไม่ให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันกฎหมายก็ตาม ดังนั้นรัฐบาลต้องมีการกระจายอำนาจให้กลุ่มคนชายขอบด้วย คุณมัจฉาให้ตัวอย่างเช่น ทรัพยากรที่รัฐบาลมีมักถูกใช้ไปกับคู่ชายหญิง ใช้แค่ในกรุงเทพฯ และใช้ในกลุ่มคนรวย ทำให้คนกลุ่มอื่นไม่ได้รับความช่วยเหลือและการร่วมมือจากทางรัฐ ดังนั้นแล้วรากเหง้าของความขัดแย้งและความไม่เท่าเทียมเกิดจากการที่สังคมใช้อำนาจเหนือมัจฉาจึงเน้นย้ำว่า กลุ่ม LGBTQ+ หรือผู้คนที่ถูกละเมิดสิทธิ์ต้องลุกขึ้นมาแปลงเสียง เรียกร้องความเท่าเทียม และบอกว่าต้องการอะไรต่อให้มีอุปสรรคก็ตาม อุปสรรคประการที่สองคือการที่สังคมยังขาดเครื่องมือในการรณรงค์และผลักดันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังคงมีจำนวนน้อย พื้นที่สื่อถูกจำกัด ไม่ว่าจะเป็นการออกข่าวเกี่ยวกับการสมรสเท่าเทียมหรือการมีพื้นที่ให้หนักกิจกรรมและผู้มีความหลากหลายทางเพศออกมาพูด แม้กระทั่งสื่อไทย หนังสือพิมพ์ และ สื่อโทรทัศน์ทั่วไปก็ยังผลิตภาพประทับเหมารวมและแสดงอคติทางเพศต่อ LGBTQ+

วิรวัด คมขำ ตัวแทนองค์กร Young Pride Club เน้นย้ำว่าสื่อกระแสหลักถือเป็นอีกอุปสรรคในการขับเคลื่อนกฎหมายการสมรสเท่าเทียม เนื่องจากสื่อหลักอย่างสำนักข่าวใหญ่ต่าง ๆ ไม่ค่อยเน้นย้ำการนำเสนอเรื่องสมรสเท่าเทียมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสังคมวงกว้าง ในขณะที่วิรวัดตั้งข้อสังเกตว่าเยาวชนที่ใช้สื่อออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น Facebook Twitter หรือ Instagram มักได้รับความรู้ความเข้าใจและร่วมเคลื่อนไหวผลักดันการสมรสเท่าเทียมมากกว่า วิรวัดจึงเสนอว่า ถ้าหากสื่อหลักรวมไปถึงสื่อรูปแบบต่าง ๆ สามารถเข้ามารวมตัวกันช่วยแชร์ข่าวการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวด้านสมรสเท่าเทียมและร่วมรณรงค์ให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศ จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสร้างแรงกระเพื่อมทางสังคมเป็นวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะจากเวทีเสวนาต่อรัฐบาลและสังคม

งานเสวนาวิชาการครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญต่อรัฐบาลและสังคมเพื่อผลักดันกฎหมายการสมรสเท่าเทียม ดังนี้

ชินโรจน์ เสนอว่า ในทางกฎหมายนั้นอยากให้รัฐทบทวนและยับยั้งร่าง พ.ร.บ. คู่ชีวิต เพราะไม่ได้ให้ได้สิทธิที่เท่าเทียมต่อคู่รัก LGBTQ+ ถือเป็นการแบ่งแยกและการเลือกปฏิบัติที่ขัดต่อหลักความเสมอภาคทางด้านกฎหมาย อีกทั้งยังขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ คุณชินโรจน์กล่าวว่า การแต่งงานนั้นถือเป็นเรื่องของชีวิต ความเป็นความตาย เพราะเกี่ยวข้องกับ การได้รับสิทธิ ทั้งในด้านการรักษาพยาบาล ในด้านเศรษฐกิจ และ ในด้านสังคม ทุกคนควรมีส่วนร่วมได้โดยใช้พรสวรรค์ของตนในด้านต่าง ๆ มาช่วยในการผลักดัน การเปลี่ยนแปลงอาจใช้เวลานาน อาจพ่ายแพ้ แต่ก็สามารถเกิดขึ้นได้หากทุกฝ่าย ร่วมมือกัน

มัจฉาเสนอให้รัฐบาลไทยแก้ไขกฎหมาย มาตรา 1448 เนื่องจากรากฐานความไม่เท่าเทียมมาจากกฎหมายที่ไม่พูดถึงผู้มีความหลากหลายทางเพศ และการเคลื่อนไหว ประชาธิปไตย การแก้ไขรัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้งที่ชอบธรรม จะนำไปสู่ความเท่าเทียมในสังคมมากขึ้น มัจฉาเรียกร้องให้รัฐบาล และ ส.ส. มีความจริงใจ ใช้หลักสิทธิมนุษยชน และให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน ซึ่งระหว่างทางก็ควรให้การสนับสนุนการเข้าถึงความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผู้มีความหลากหลายทางเพศ มีพื้นที่ในสังคมที่รับฟังเสียงของบุคคลชายขอบและไม่ถูกทำให้เงียบ จัดสรรทรัพยากรให้เท่าเทียมและเหมาะสม และให้คนที่เป็นเจ้าของปัญหาเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง

วีรวัศ เสนอว่า รัฐบาลควรปรับเปลี่ยนแนวคิดเดิม ที่ปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองของเยาวชน หันมามอบโอกาสและสนับสนุนเยาวชน และอยากให้กลุ่มเยาวชนออกมาร่วมมือกันและสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพในการผลักดันความเท่าเทียมเพื่อเป็นสะพานเชื่อมเยาวชนสู่ประชาชนทั่วไป

ส.ส.ธัญวรินทร์เสนอว่า ทั้งทางภาครัฐและประชาชนต้องหันหน้าเข้าหากัน หากแต่ละคนนำความสามารถที่แตกต่างกันออกไปมาร่วมมือร่วมใจกันอย่างเต็มที่ ก็อาจนำไปสู่ความสำเร็จในการผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและความเท่าเทียมในสังคมร่วมกันได้

กล่าวโดยสรุป การสมรสเท่าเทียมนั้นเป็นเรื่องที่ทุกคนและทุกฝ่ายต้องร่วมมือ

กันผลักดัน กฎหมายการสมรสเท่าเทียมนั้นไม่ใช่เพียงแค่จุดสิ้นสุดหรือคำตอบสุดท้าย แต่สิ่งที่ต้องทำต่อไปคือเราจะทำอย่างไรให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความหลากหลาย ดังนั้นการสมรสเท่าเทียมจึงเป็นจุดเริ่มต้นของสันติภาพที่จะทำให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจกัน และตระหนักว่าสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวก็คือสิทธิมนุษยชนที่ปัจเจกบุคคลไม่ว่าเพศใดก็ควรได้รับการรับรองจากรัฐ

